

Cetatea Cavalerilor

Fondator, Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor, Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Înțelesul original al cuvântului „Crăciun”¹

I. În limba românească cuvântul „Crăciun” occure numai ca substantiv, atât în graiul viu vulgar și în stilul literar, cât și în limba istorică, din veacul al XVI-lea. Încât totuși dăm ici-acolo și de formațiunea lui adiectivală, acea vorbă nu e și nu are înțeles de adiectiv, însușire, ori atribut, ci e substantiv patronimic, ori ca și apelativ. Se folosește și s'a folosit, ca nume propriu personal, de botez și conume și apoi ca nume de lucruri (timp, loc, obiect), atât în genul masculin, cât și feminin. Are și formă diminutivă de Crăciunel, famili în Bănat și localitate în Muntenia. Tot ca diminutiv în pluralia tantum, după obiceiul limbii noastre e Crăciuneii-de-jos, comună rurală în județul Oltului. Avem deci Crăciun», Crăciuna8), Crăciunescu, Crăciuneasa4), Crăciunel și Crăciuneii; ca să tăcem de personificarea basmului „Moș Crăciun”.

E de relevat în sfârșit, cumcă în limba poporană actuală, cuvântul *Crăciun*, înșamnă stereotipic nu numai praznicul Nașterii Domnului nostru Isus Hristos, ci la fel ca și cuvintele: Arhangel și sfântul Nicolae, în senz impropriu și figurat, e sinonim cu: Bătă, Sbici, Ciomag! De pildă: „că se va găsi vre-unul să-ți dea minte cu „Crăciunul”⁶. Alte derivațiuni dela tulpina Crăciun, nu s'au mai construit, nici în trecut, nici în prezent.

Originea cuvântului **Crăciun**, a fost și continuă a fi și azi încă, una dintre cele mai obscure. De bună seamă, că îndoiala se poate referi numai la tesaurul limbii slavone și latine; deși în timpul mai nou se căznesc unii a argumentă, că împrumutul e chiar dela Greci⁷). „Credat Iudaeus Apella” a lui Horațiu!

II.

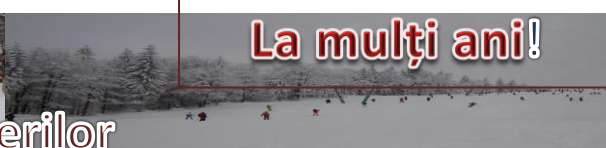
Precum istoricii și limbisticii noștri mai vechi, credeau în origina slavă a cuvântului Crăciun, așa contimporanii mai fără excepție, toți înclină spre părerea, că și vorba aceasta, ca dealtmîntrelea întreaga ononimie a sărbătorilor românești, e de fond latin. Vezi mai jos aici nota 51.

Din isvoare creștine⁸) și păgâne⁸), ne încredințăm, că o bună vreme creștinii orientali și occidentali, la început prăznuiau *Crăciunul și Botezul deodată*, în una și aceeași zi, la 6 Ianuarie adecă; numind festivalul: dies luminum, sancta luminum și illuminatio, dar cu predilecțiune îi ziceau epifania „arrectatio Domini”, deoarece este bine știut astăzi, că Grecii și Romanii înțelegeau sub terminul epifania, o lozincă a ivirii „a mărturisirii printre oameni a vre-unui zeu în tip de om. Urma acestei terminologii s'a veșnicit până astăzi, în textuarea troparului sărbătorii. Prăznuirea dublă din 6 Ianuarie, pare a fi simbolizat pentru răsăriteni, mai ales botezarea lui Isus, pe când occidentalii își aminteau în • aniversarea zilei acesteia, nașterea Domnului și numai în rândul al doilea prăznuiau botezul, sau mai bine zis, arătarea, venirea și mărturisirea magilor din răsărit; cari după umilii păstori din Vifleem sunt cei dintâi, cari recunosc, și preconizează dumnezeirea întrupată alui Isus¹⁰).

După exemplul preoțimeii etnice, (calatorius, calator), cari în prima zi a fiecărei luni, vesteau cu grai viu obștei serbătorile din cursul acelei luni, începură acum, cu ocaziunea serbătoririi din 6 Ianuar a botezului-nașterii și mitropolii să anunțe pe creștinii lor, despre soroacele Paștilor și Rosaliilor, trimițându-le „scrisori pascali”¹¹). Privitor de despărțirea și celebrarea singuratică a acestor două serbări, Grecii, ca totdeauna, erau mult mai conservatori. În vreme ce pe la anul 354, în apus se serbătoreâ deja Crăciunul în 25 Decemvrie¹²), botezul rămânând singur pe 6 Ianuarie, creștinii orientali le țin încă tot împreunate¹³) în unele comunități fruntașe însă prin 388 deja și Grecii au început a le oficia a parte¹⁴). Sinodul a toată lumea, din Efez, din 431, încă știe de generalizarea separării”). O despărțire definitivă însă pentru toate enoriele din răsărit, fu impusă abia prin novela politică a împăratului Iustinian (566), așa, că Botezul rămâne pe 6 Ianuarie, ca și până aci, iar nașterea, genetheia, himera genesthlis, să se țină ca și la apuseni pe ziua de 25 Decemvrie¹⁶).

III.

¹ *Biserica și școala*, nr. 52/ 23 decembrie 1918-5ianuarie 1919, p4-5

Este bine cunoscut azi, că Romanii nu s'au prea ferit de a împrumută multe, ce le convenit, din religiunea neamurilor străine, cu cari veneau în atingere, Așâ dela Perși și-au însușit cultul lui Mithra; care în secul I după Hristos, abia ici-colo de e vârit. Poeții din vremea lui Domițian (f 96) îl amintesc în treacă și lapidar. Deaici înainte se răspândește însă iute. În deosebila curte a lui Alexandru Sever (f 235) se oficiază cu mult fast, ajungându-și apogeul în zilele bunului Aurelian (f 275). Sărbătoarea se oficia atunci, când natura învinge; când lumina și căldura răpune întunecul și frigul, adecă la solstițiul de iarnă din 25 Decemvrie.

Durata eră de șase zile și astfel a căzut, sau mai bine zic, s'a împreunat cu o altă sărbătoare neaoșă latină, cu Calendele lui Ianuarie; va să zică cu anul nou"), prima Ianuarie, când calatoresc strigau sărbătorile, idusurile și nonele anului, nu numai a singuraticelor luni, ce dealtcum se făcea la întâia zi a fiecărei luni. Între cele șapte trepte a oficianților, cari în numele și din încredințare pontificelui suprem, vesteau obștei sărbătorile anuali ale țării cei mai de jos au fost coraces, corbii (corax, coracinus, negru ca corbul, kerakes, korakikâ) și de la numele acestor oficianți, considerați dealtmintrelna ca sfinți, poporul numea sărbătoarea lui Mithra, „coracina”, pentru misteriele ei „coracia”.

Mă întreb acum eu, oare pe lângă anumite greutăți fonologice, nu am putea deriva cuvântul românesc din coracica și din coracia. Ci latinii și-au avut și sărbătoarea lor proprie, a soarelui, „natis invicti solis”, introdusă sub domnia lui Comod (f 192), deci cam cu un veac aceasta sărbătoare e mai nouă ca a lui Mithra. Ambele apoi au fost generalizate și înfloreau pe timpul lui Aurelian (f 275). Cultul lui Mithra însă pe neobservate, ca un element exotic s'a spălăcit din conștiința poporului, cedând teren zilei soarelui, carea apoi s'a menținut în toată puterea, până târziu după decretarea creștinismului ca religie de stat. În 337 Constantin cel Mare se mai închină acestor superstițiuni! Altcum sărbătoarea lui sol invictus, se celebră tot în acea zi ca a lui Mithra, la 25 Decemvrie, întinzându-se ceremonialul până la Calendele din 1 Ianuarie: Cu timpul apoi Mithra, cu sărbătoarea soarelui și cu o altă sărbătoare tot din luna lui Decemvrie, cu Brumalia (Bruma, brevissima) și cu Calendele s'au contopit și identificat; cu atât mai ușor, cu cât Mithra și Sol invictus, cum și Brumalia¹⁸), au unul și acelaș fond, va să zică iubirea învingerii, căldurii asupra frigului, creșterea zilei în paguba nopții; iar diferențele multe, puține, mari și mici, ce vor fi fost între aceste trei serbări, au privit numai formele externe. Fuziunea apoi cu Calendele iarăș nu putea întâmpina ceva dificultăți, mai de seamă, că se oficiau în acelaș timp și cum după edictul de la Milano (314) în fața doctrinei creștine, nime nu era capabil de a mai argumenta și apăra vederi, ca acelea, pe cari se răzimbau și se diferențiau, așezăminte ca alui Mithra, Sol invictus, Calende și Brumalia. În scurt timp n'a rămas brumă din toate astea. Numai istoria e mai azi de ele!

IV.

Creștinii din început au avut înțelepciunea de a nu cassa sărbătorile păgânești, ci a le schimba și concordă cu misterele lui Hristos, desbrăcându-le treptat și cu finețe de tot înțelesul lor deșert. Contra înțelesului vechi a acestor așezăminte gingașe, luă mai întâi lupta montanistul Tertullian (f 230; în scrierile sale despre idolatrie (c. 14) cătră neamuri (II 2 ; 9) și apologetice (25). Îi urmă cu acelaș zel: sf. Ambrosie (397); (cuvântul II), Asteriu (f 410) eppl Amaziei (în umiliții); sf. Ioan Gură de Aur (f 407) în mai multe opere și cu deosebire le combătu fericitul Augustin (f 410) în capodoperele: De tempore (215) și de civitate Dei (VI 7 ; VII 13 și XVIII 13).

Începând și în răsărit a se bifurcă Crăciunul de Botez, ierarhii acum își trimiteau literile pascale și desigur vesteau deodată pe credincioși și cu gura, despre sărbătorile mobile a anului iminent, nu mai mult în 6 Ianuarie, ci în 25 Decemvrie¹⁹). Împrejurarea separării Crăciunului de Botez și respective transferarea sărbătorii lui pe 25 Decemvrie, au făcut pe creștinii vechi, că acum să numească Crăciunul „per excellentiam” calatio și că Botezul să fie numit cu numirea de „aretare”. Va fi rămas numirea de calatio pentru botez și mai departe, dar acest nume nu s'a putut menține mult, căci deși se vor fi vestit încă o bună vreme și cu prilejul botezului, sărbătorile anului, dar aceasta, va să zică a doua calațiune, vestire, de bună seamă nu a putut avea proporțiile și răsnetul calațiunelor mari, originari, cari o preveneau și-i anunțau tot refrenul de dai doamne.

Adevărat că „a potiori fit denominatio” și așâ creștinii dintâi trebuiau de aici înainte să dea misterului întrupării o numire, care la rândul ei să cadreze întru toate cu aceea ce vrea să simbolizeze acuma sărbătoarea prefăcută și reformată. • Asta s'a și făcut în tagma clerului. Plebea însă a stăruiet cu îndărătnicie pe lângă terminul vechiu de colațiune, cum a stăruiet și de altădată pentru menținerea și pe mai departe a numirilor de Florii, Rosalii și apoi mai târziu și pentru terminul de Vinerea-mare⁸⁰); cu toate că acestea ca și Crăciunul, alt rost, altă formă apucaseră în legea creștină Să nu scăpăm apoi din vedere psihologia mulțimii, care adeseori judecă și numește lucrurile, nu după cvintesența lor, ci după vr'o manifestațiune externă, care îl atinge pe el mai adânc. Pe el îl pironia curiozitatea celor ce vor să vină, nu misticismul celor ce se petreceau sub ochii lui. Obștea își formează noțiuni concrete și mentalitatea ei e greoaie pentru concepte abstracte, pentru doctrinarisme.

Creștinii primi, cum, cum nu, apucaseră deja odată a numi Crăciunul, Anul nou și Botezul cu o numire colectivă de calațiune; acum e firesc, că la separațiunea acestor trei lucruri, barem unul din ele să-și păstreze numele vechi, apoi 1-a păstrat cel mai de căpetenie, căci negreșit, strigările, calațiunile din 25 Decembrie au ajuns să aibă răsunetul general. Terminul de calațiune îl vor fi luat creștinii primi de la păgâni, mai vârtos pentru aceea, că e scurt și că le va fi fost prea greu să-și imprime în memorie două sărbători noi ce se prăznuiau deodată, și de bună seamă nu aveau ceva afecțiune deosebită, cel puțin nu atunci îndată la început și nu majoritatea poporului, față de cuprinsul sărbări duble, sensul căreia ori nu-1 înțelegea ori îl confundă cu festivalul vechi roman. Altcum până azi sărbătoarea Crăciunului poartă adânc timbrul Calendelor și soarelui neînvins"), așa, că pe dreptul o am putea considera ca o continuare prefăcută și reformată a acelora. Chiar imnul praznicului atestă aceasta. Se cântă acolo, că nașterea lui Hristos a „răsărit lumii lumina cunoștinții... cei ce serviau stelelor, să se închine acum lui Hristos soarelui dreptății, și să-1 cunoască pe el răsăritul cel de sus".

Iar în colinde tot mereu se revine la refrenul „raza soarelui — sora soarelui". Până bine târziu în veacul al 7-lea ceștinii mai amestecau și slăveau pe sol invictus, cu natalele Mântuitorului, drepte e sinodul ecumenic de la Trula (681), se vede necesitat, a opri prin canonul 62, deprinderea obiceiurilor moștenite dela păgâni⁸².

V

Primul între ai noștri, care deduce Crăciunul din *calationem* e macedo-românul Pericle Papanagi⁸⁸). Litera *a* s-a sincopat, *m* de la cazul obiect, nu se rostea în graiul rustic, deci ar fi fost forma originară *clatiune*, *claciune*.

Litera *i* între două vocale se schimbă în *r*. Ar fi deci **craciune**. Desinența e cu timpul „more solito" s'a tocit și a rămas **crăciun**(e). Cu părerea lui Papahagi, mai ales din motive istorice și filologice, se unesc: Vasile Pârvan²⁵), Zaharie Pop²⁶), Sextil Pușcariu²⁷) și St. Meteș²⁸). Din cuvântul *calationem* am format noi, prin calende, colinda³⁹), din verbul grecesc kalindeo, ce însamnă învârtesc, kalidhtra, loc de învârtire. Deci calende și calatio, au aceeași rădăcină, deși alt senz!

La 25 Decembrie, fiind ziua nașterii soarelui, deoarece soarele e măsura timpului, dela ziua aceasta de 25 Decembrie sesocotia anul, se aniversa timpul, se termină anul vechiu și începea cel nou, adecă se iubilă întoarcerea timpului, întoarcerea anului, rotirea soarelui, căci pe atunci se credea, că soarele se învârte în jurul pământului. „Dies natalis solis in victi" era deodată anul nou, festum calendarium, kalandon eortd. Negreșit, că cu prilejul sărbătorii soarelui și a calendelor, se cântau și cântece potrivite, cari vesteau și preamăriau evenimentul; aceste cântece sunt „colindele", calendele, versurile de anunțare, versurile de întoarcere. **Colinda** e așadar **vestirea întoarcerii**.

Sunt și de aceia, cari derivă „colinda" *cți* cuvânt, de la latinul verb acolo=venera⁸⁰). Alai iarăși de la „chorus"=ceată, alai. Altcum literatura noastră e foarte bogată în colecții și studii temeinice asupra colindelor românești³¹).

Ar. Densușianu³²) și fiul său Ovid Densușianu⁸⁸) apoi C. J. Tacit^{3*}), zic, că Crăciunul se derivă din „creare", deoarece Moș-Crăciun (Saturn Chronos) cu solstițiul din 25 Decembrie își reînvie acțiunea adormită, croește—crează nouă viață pe planeta pământului.

Laurianu și Maximu în Glosariul academiei⁸⁶, G. Pascu⁸⁶) și Const. Diculescu²⁷), află etimologia în carnatio. În explicarea aceasta întimpinăm dificultăți fonetice și anahronism. Nu știm de ce cade *n*, și de metateza lui *r*, plus carnatio, e un termen cărturăresc, mult posterior încetățenirii lui **crăciun**. Altcum limba literară română, când a împrunutat din latina bisericească conceptul încarnațiunii, 1-a redat cu slavonul întrupare; în graiul nostru arhaic am avut pe a se „înpeliță". În Bănat se mai aude și azi locuțiunea „drac împelițat" și a „împelat". H. Schuchart³⁸) află etimologia Crăciunului în Christi jeunium, (Christiun, Christ ajun). Lui îi secundează H. Tiktin³⁹), contrazis de Philippide⁴⁰). Hajdău îl derivă din cuvântul latin rustic **crastinum***1), ce însemnează ajunul sărbătorii, Crastin de la Nativité de Notre Seigneur"). Deci Schuchart și Hajdău sunt de o părere, privitor de fondul întrebării, nu se unesc față de formarea externă a cuvântului.

Sunt și cari caută rădăcina cuvântului în „crește"**), fie că crește Cuvântul întrupat, după cum zice sf. Ioan Botezătorul „lui îi se cade a a crește, mie a mă micșora"^{4*}), fie că crește timpul, intențitatea luminii și căldurii. I. Sbierea⁴⁶). În prelegerile sale universitare, pune ca origină la cuvântul crăciun, arhaismul nostru „Chrest" (=Hristos), de unde e chrestian⁴⁰), creștin, creștiau crăciun; mai departe cu „cratio", a grapă, de vremece colindătorii umblă cu plugul și cu grapa. Ci s'ar putea afla origina cuvântului crăciun în vorba medio-latină „craccia", *staul*, *țarc*, *coteț*".

VI.

În Idiomele slavone: la Bulgari se află kracis, la Sârbi coraciti, cu senz de a se crăci, a da înainte! Crede astfel A. Cihac⁴⁸) „pro moresuo", că Românii de aici l-ar fi luat, înțelegând sub el aceea ce înțeleg apusenii azi sub „adventus". Tot ca import slav îl socotește și Xenopol⁴⁹), nu ne arată însă trupina. La Ruși ocurre:

korociun și kerecianj. La Slovaci, Croați, Boemi, Moravi și Poloni, nu se află vr'un chip, ce ar aduce ceva cu **cuvântul românesc crăciun.**

Dr. F. Miklosich⁵⁰) spune, că în paleoslavă se află adiectivul „kratākă”=scurt, adică katéxôhen, timpul cel mai scurt al anului, cum eră Brumalia și Calende la latini. De aici Crăciunul românesc încolo apoi, că kratākă însăș unde își are isvorul, Miklosich mărturisește, că nu-și poate da seamă. Ovid Densușianu⁶¹) arată temeinic slavistilor și slavizanților, de toate tepele, că în idiomele slave, nu dăm nicăiri de. vr'o rădăcină, din care cu timpul s'ar fi putut formă **Crăciunul românesc.** -

VII.

În limbele neolatine-Crăciunul nu survine!

Italienii au Natale și giorno di Natale. Francezii au Noel. Cum s'a arătat deja, în limba latină nu întimpinăm de-a dreptul cuvântul nostru; dar dăm de mai multe rădăcini, cari au sunete mai multe ori mai puțin apropiate, înțeles mai depărtat ori mai apropiat de **Crăciunul românesc!** Fonetica și sensul cuvintelor acestora cu puțină trudă admite a se deriva din ele cuvântul crăciun, atât din considerațiuni limbistice, cât și din motive de ordin istoric. Și astfel și Crăciunul, ca toate celelalte numiri de sărbători, e de proveniență curat latină⁵²).

Împrejurarea apoi, că și unii slavi au acest termin, nu indică că noi l'am împrumutat de la ei⁵³), ci ei de la noi. Pentru că cultura noastră veche în bună parte e de la Bulgari, nu urmează deloc, că toată e de la ei! Am dat și noi slavilor multe bune, iar creștinismul între Români creștea și înflorea, atunci, când popoarele slave au început al îmbrătoșă.

NOTE

- 1) Enciclopedia română, Sibiu 1900 t- II p. 31.
  - 2) Un Krătsun era fervent apărător al ortodoxiei române în 1761. Bănea: Epii Aron-Novacovici, Blaj 1902 p. 198.
  - 3) Crăciuneasa și Crăciun, e una cu mitul Grecilor Baucis și Philemon. I. Lăzăriciu: Ist. Jit. române, Sibiu 1884, p. 26. La noi basmul are variante. Laz. Șăineanu: Basmele române etc. Buc. 1895. O variantă ar fi și colinda: Avutul și Săracul dela At. M. Marienescu: Poezia populară, Colinde, Pesta 1859 pg. 5 6 - 5 9.
  - 4) Dem. Kantemir în Descriptio Moldaviae spune, că, a văzut cu ochii săi proprii, pe la 1716, ruinele cetății Crăciuna din aritul Putnei. Cetatea e repetat pomenită în luptele lui Ștefan cel Mare (f 1504).
  - 5) Lăzăr Șăineanu: Dicționar Uni versal al limbei române. Craiova, 1908, pg. 39, 199 și 490.
  - 6) Alexandru Philippide: Specialistul român, Iași 1907 pg. 58. Dr. H. Tiktin: Rumänisch-deutsches Wörterbuch I Band, Bukarest 1895—1903, la acest cuvânt.
Iorga: Ist. Bis. Românești, Vălenii-de-munte 1908 I. pg.7. Zaharie Pop în „Cultura Creștină”, Blaj, 1313 (an IV) pg. 12. Dr. I. S. Sbiera: Contribuiri pentru o istorie 1906 Cernăuți, p. 199. A. T. Laurian—I. C. Maxima: Glosariu, București, 1871 pg. 205.
  - 7) „Convorbiri literare”, București, 1903 pg. 640 Iorga: Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905. I pg 222. Dr. Ioan Mihăyți: Diplome Maramureșene. Sighetul-Marmației pg. 267- Ovid Densușianu: Histoire de la langue roumaine. Paris 1901 pg.2 5 2 - 3
  - 8) Cnf. Constituțiunile apostolice I 13 și VIII 23 apoi sf. Epifan (f 403) în panarion kata pason toniaréson (leacuri contra tuturor eresurilor) 51.
  - 9) Literatul Ammian Marcelin (f 440) scrie în Ist. statului 'român, cartea XXI, ediția de Lipsea, din 1875, alui Carthausen, că: „Feriarium die quem célébrantes mense Ianuaris, Christiani Epiphania dicitant”.
  - 10) Sbiera o- c.201 - 2; 119 și 197.
  - 11) Dim. Boroianu: Ist. bisericii creștine. București, 1893, pg. 210.
  - 12) Sbiera ibid. 202 și 195.
  - 10) Epifanlu în Ankvrotös, expunerea credinții. cart. 22. Cnf. și pe semipelagianul Cassian 435) în Collationes Patrum X 10. —
  - 14) Atestă aceasta sf. Chrizostom în omilia 21. Vezi-o apreciată Ia noi de arhiepiscopul stavrofor Ioan Boroș în Foaia bisericească, Blaj, 1886 pg. 344 - 8.
  - 15) Boroianu I. c. 211 cu nota 2.
  - 16) Sbiera 195 și 202. Vezi desfășurarea pe larg la Sebastian Le Nain de Tillemont (f ;698) în Mémoires pour, servir à l'histoire ecclésiastique des six premiers siècles, Paris 1695, vol. I pg. 445 și urm.
  - 17) Astronomia veche credea greșit solstițiul a fi în 25 Dec. și nu în 21 Decembrie.
  - 18) Șăineanu I. c. pg 90.
  - 19) Sbiera o. c. 76-202. Dr. Atanasie M. Marienescu: Cultul păgân și cultul creștin. Buc. 1884 I. o. 246 - 256 (și 1 - 4 3) .
- La acești autori sunt înșirate izvoarele și bibliografia chestiunii noastre.
- 20) Venus victrix la Romani. Ar. Densușianu: Ist. limbii și lit. române, Iași 1894 p. 114. Dr. A. M. Marienescu: Cultul păgân și creștin. Buc. 1884, p. 33, 35. Sextil Pușcariu: fst. lit. rom. vechi în rev. „Transilvania”, Sibiu, 1914 pg. 95.
  - 21) Sbiera o. c. 79, 202 Gh. Adamescu: Nofuni de ist. limbii și literaturii române. Buc. 1894 pg 78 (77 și 71). idem: Ist. lit. rom. B u c , 1913 pg.25.
  - 22) A. Șaguna: Enchiridion, Sibiu, 1»71 pg. 139-140.
  - 23) Convorbiri literare, Buc. an XXXVII 1903 pg.6 7 0 - 672.
  - 24) În Bănat s'a păstrat sunetul latin în: calare=cărare; tutulor—tuturor.
  - 25) Contribuțiuni epigrafice la ist. creștinismului dacoromân. Buc. 1910, p. 108 și

urmat,

26) „Cultura creștină”, Blaj, an IV, p. 14--16.

27) Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, Heidelberg 1905

28) Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Ardeal și Ungaria, Arad, 1918 v. I pg. 13.

29) V Adamescu: Noțiuni, o c. 778. Idem: Ist. lit. o. c. 2 4 - 5 și Alexandru Philippide: Istoria limbii

române. Iași, 1894 p. 146. Ar. Densușianu în Ist. o. c. 161 2 și 115, apoi în Revista critică literară, Iași, an I, 1893 pg. 1—15

are altă părere.

30) Atanasie Marian Marienescu: Poezia populară, colinde, Pesta, 1859, pg.XV (după Isidor).

31) Alexandru Hodoș: Elem. de ist. lit. române. Caransebeș 1902 p. 14. Dr. Mih. Gaster: Literatura poporană română, Buc I—II, 1883 p. 471 - 4. Simion Manguica în Călimdarul din 1^82, Oravita p. 148; idem: Daco-Romanische Sprach und Gesichtsforschung, Oravitza, 1890, I Theil pg. 168 - 2 0 5 . Gh. Dem. Teodorescu: Noțiuni despre colindele române, Buc. 1879. T. Daul: Colinzi, Arad, 1890. Dr. I. Sbiera: Colinde, Cernăuț, 1888. Teodor Buradă: O călătorie în Dobrogea. Iași, pg. 38—104 Andrei Bârseanu: Cincizeci de colinzi, Brașov, 1890. I. C. Bibicescu: Poezii populare din Transilvania, Buc. 1893,- p. 233 - 257. Foiaia „Unirea”, Blaj, 1902, p. 26. I. Schuller: Kolinda bei den Romanen, Hermanstadt 1861. Ar. Densușianu în „Revista critică”, o. c.an I p. 49 și urm.

32) Ist 1. c. p. 111.

33) Histoire 1. c. 263.

34) în ziarul „Traian”, Buc. 1869, pg. 212.

35) o. c. pg. 205.

36) în rev. „Viața românească”, Buc. 1901 Nr. 5.

37) Anal. Academ. române. Buc. 1311, ser. II t. XXIX.

38) Literaturblatt für germ. und romanische Philologie 1886 Nr. 4 pg. 154.

39) Wörterbuch o.c. la acest cuvânt.

40) Spec. rom. o. c 58.

41) Etymologicum magnum Romaniae. Buc. 1886. Vol. I p. 615.

42) Dulfreme Du Cange: Glossarium mediae et., infimae latinitatis, la acest cuvânt.

43) Laur-Maximu o. c.205 -206

44) Matei

45) Contrib. 1. c. 199. — ") In Ardealul de sud avem până azi „Muntele Crestianilor”. A. Xenopol: Ist. Românilor, Buc. 1888, v. I p, 293 nota 4.

46) Du Cange o. c. la acest cuvânt.

47) Dictionaire d'etymologie Daco-romane, Elements slaves, Francofort M. 1879, la Crăciun. o. c. I 293, 296, 4 1 5 - 460. II 88. 6 C) Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum. Vindobonae. 1862 sub Crăciun, idem, Die slavischen Elemente in Rumunischen, Wien 1869, pg. 26 și urm.

6 I) o. c.262. — 6 2) V. Gh. Chițiu în rev. Columna lui Traian, Buc. 1882 p. 425; 607 și an 1883 p. 8 2 - 8 8 , reprodus în „Preotul Român”, Gherla 1883 Nr-ii 5 - 7 și 1887, pg. 207, 240 și 276. Philippide: Ist. limbii o. c. 17. Meteș o. c. 13. Diculescu: Vechimea creștinismului la Români, argumentul filologic. Buc. 1910. Laz. Șăineanu: încercări asupra semasiologiei române. Buc. 1887 p. 25 și urm.

53) Dr. Réthi László: Az oláh nyelv és nemzet alakulása, Nagybecskerek 1890 pg. 114 și alții după el, dar mai ales înainte de el